

Pahan kosketus

MATTI VIRTANEN

Hannu Lauerma, Psykiatrisen vankisairaalan vastaava ylilääkäri ja THL:n tutkimusprofessori, on terävä ajattelija ja hyvä kirjoittaja. Sääli, ettei hänen kirjansa *Hyvän kääntöpuoli* ole kirjana yhtä terävä ja hyvä. Pääsyy siihen on, että se on kokonaisuutena erillisiä tekstejä, jotka on pistetty jonoon ja viety yksin kansiin. Tuloksena on paljon toistoa, ja ennen kaikkea: kirjan ominaislaatuun kuuluva jäntevä rakenne ja sen etenevä logiikka puuttuu. Kirjasta ei myöskään ilmene, missä ja milloin mikin teksti on aikaisemmin julkaistu ja mitkä tekstit on kirjoitettu vasta tähän kirjaan. Ja vielä: monen tekstin sävy on sillä tavalla kiivas, että se saattaa karkottaa herkimpiä lukijoita.

Haukkujen jälkeen on syytä siirtyä kehumiseen. Ensinnäkin Lauerma on aito tiedemies ja tutkija, joka on sekä huolissaan että osin kauhuissaan siitä epä-älyllisyydestä, joka nykyisin velloo varsinkin nettimaailmassa, mutta enenevästi myös mediassa. Erityisesti tämä näkyy terveyteen, hoitomuotoihin ja ruokaan liittyvissä rintamalinjoissa, joiden välinen kiihkeys alkaa yhä enemmän muistuttaa entisaikojen uskonsotia.

Erityisesti Lauerman tulinjalla ovat uskomushoidot ja luontaistuotteet. Lääketeollisuus joutuu tekemään massiivisen määrän perustutkimusta, tuotekehitystä ja näyttöön perustuvaa testaamista ennen kuin uusi lääke päästetään myyntiin. Elintarvikkeen terveysvaikutuksista pitää olla näyttöä, jotta sitä voi kutsua terveysvaikutteiseksi.

Rohdoilta ja luontaishäikeiltä tätä ei vaadita. Tällaisia luontaishäikeitä myydään Suomessa vuosittain noin 155 miljoonalla eurolla.

Tutkimukseen perustuvilla hoitomuodoilla on mittavat ja kasvavat näytöt niin sairauksien ennaltaehkäisyssä kuin niiden parantamisessa. Siitä huolimatta Lauerman mielestä luontaishoitojen ”puoskarit” ovat Suomessa saaneet kummallisen aseman. Heitä tuodaan säännöllisesti studioihin ja lehtien palstoille asiantuntijoiden vastapainoksi vastustamaan rokotuksia ja moderneja hoitomuotoja, koska toimittajien mielestä ”eri näkökannat” täytyy saada esiin. Lauerma vertaa: ”Tämä vastaa täysin sitä, että avaruustieteiden professori Esko Valtaojalla olisi studiossa alati vastassaan opponenti, jonka mielestä Maa on litteä.”

Toiseksi Lauerma vastustaa dualisteja, jotka pyrkivät erottamaan biologisen ja mentaalisen irti toisistaan – mikä oli valtavirta viime vuosisadan loppupuolella. Mieli on kiinni aivoissa, ja vaikka niiden väliseen suhteeseen laatuun vaikuttaa koko yksilön elämähistoria, monien vakavien mielen häiriöiden perussyynä ovat ”hardwaren”, aivojen ja hermoston valuviat – joista jotkut eivät välttämättä ole valuvikoja, vaan ihmisen evoluution tuottamia geneettisiä tyyppisiä, jotka pitkän historian aikana ovat olleet yhteisölle myös hyödyllisiä.

Yksi tällainen tyyppi on Lauerman mielestä psykopatia-ilmio, jonka hän nosti esiin jo edellisessä kirjassaan (Pahuuden

Hannu Lauerma
Hyvän kääntöpuoli
WSOY, 2014

anatomia, 2009) ja jonka perkaamista ja täsmentämistä hän nyt jatkaa. Käsitteen juuret ovat jo 1700-luvulla, kun pyrittiin hahmottamaan ihmistä, joka ymmärtää tekojensa paheksuttavuuden, mutta ei koe itse niitä sellaiseksi, koska häneltä puuttuu toisia kohtaan normaalisti tunnettu myötäkäsitys ja sen tuottama ahdistus.

Aikaa myöten psykopatia sai diagnostisen statuksen, mutta 1970-luvulta alkaen se hävisi parikymmeneksi vuodeksi, kun ”humanistinen” ihmis-käsitys valtasi alaa. Sen mukaan kaikki ihmiset ovat pohjimmiltaan hyviä, ja siksi pahaksi horjahtaneet on mahdollista parantaa tarjoamalla ystävällistä ja tukevaa psykoterapiaa.

Lauerma kuitenkin väittää moniin tuoreisiin tutkimuksiin vedoten, että psykopaatit ovat keskuudessamme. Heillä on kaksi geneettistä perusvalmiutta tähän. Tunnekylläisyys: säälin ja empatian puuttuminen, katumattomuus, suurellisuus, omahyväisyys, petollisuus ja manipulointitaito. Alivireys autonomisessa reagoinnissa: psykopaatit voivat tyynen rauhallisesti valehdella, ottaa riskejä tai tehdä väkivallantekoja, eikä sydän pamppaile, hengitys kiihdy eivätkä kädet hikoile tai vapise. Siksi tavallinen elämä voi olla heille kuolettavan tylsää, ja seurauksena on jatkuva ärskykenätkä ja jännityksen tarve, joita ta-

vanomaiset ammatit tai harrastukset eivät tyydytä.

Lauerma löytää hämmästyttävän historiallisen esimerkin. Viimeinen rauhanaikainen kuolemantuomio toteutettiin Suomessa vuonna 1825, mutta jo vuonna 1850 lääketieteellistä huomiota alettiin kiinnittää oudosti käyttäytyviin rikollisiin. Juhani Adaminpoika oli surmannut 12 ihmistä eri yhteyksissä viranomaisia pakoillessaan, mikä on suomalaisittain ennätys. Miehen olemus oli ihmetyttänyt häntä tutkinutta lääkäri Fredrik Kruskopfia, joka kirjoitti:

”Mitä tulee Juhani Adaminpojan ymmärrykseen ja käsityskykyyn jokapäiväisissä ja materiaalisissa asioissa, en ole havainnut mitään, mikä viittaisi vähäisimpäänkään häiriöön hänen älynlahjoissaan. Sitä vas-

toin paistaa jo hänen silmistään täydellinen ymmärryksen puuttuminen kaikessa, mikä koskee uskontoa, moraalialia ja siveyttä. Juhani Adaminpojalta näyttää puuttuvan omatunto sekä kyky moraalissa katsannossa erottaa toisistaan hyvä ja paha. Puute näyttäytyy rikkumattomana ja luonnottomana mielenrauhana, jonka hän vielä pitkän miettimisajan jälkeen säilyttää puhuessaan kauhistuttavista teoistaan.”

Juhani Adaminpoikaan sovellettiin Suomessa ainoana Venäjällä tuolloin yleistä valetelotusta. Hänen kerrotaan käyttäytyneen koko toimituksen ajan ja sen jälkeen tyynen rauhallisesti. Nykyajan vastaavaksi esimerkiksi Lauerma on aiemmin nostanut Anders Breivikin.

Tutkimusten mukaan selkeitä

psykopaatteja on väestöstä nykyisin vain vähän, 1–2 prosenttia, mutta ehkä noin 10 prosentilla on psykopaattisia piirteitä. Vankien joukossa varsinaisia psykopaatteja arvioidaan olevan 15–25 prosenttia ja henkirikollisista noin kolmannes. Mutta, kuten Lauerma korostaa, psykopaatteja on kaikissa sosiaali- ja ammattiryhmissä. Mitä paremmat kasvu- ja kehitysolosuhteet heillä on ollut, sitä tavimmiksi he ovat erityiskyvyiltään kehittyneet ja sitä paremmin he onnistuvat ”delegoimaan” liikaisten töiden tekemisen muille. Viime vuosisata tarjoo kokonaisia valtiomuotoja, joissa avaintehtäviin rekrytoitiin nimenomaan psykopaatteja – eikä suuntaus ole täysin kaikkialta kadonnut vieläkään.

KLAUS MÄKELÄ – Tekstit, teot ja elämä

Professori Klaus Mäkelä kuoli viime joulukuun 17. päivänä. Hänen muistokirjansa ilmestyy kesäkuun alussa.

Klaus Mäkelä oli kansainvälisesti arvostettu alkoholitutkija, tieteen kehittäjä, ajattelija, yhteiskunnallisten uudistusten vaikuttaja, satojen intohimojen yhteiskuntatieteilijä ja suomen kielen salarakastaja.

Näistä aiheista kirjoittavat Risto Alapuro, Claes Andersson, Ilkka Arminen, Irmgard Eisenbach-Stangl, Lars D. Eriksson, Antti Eskola, Katarina Eskola, Elina Haavio-Mannila, Auli Hakulinen, Elina Hemminki, Risto Heiskala, Risto Jaakkola, Kalevi Kivistö, Risto Kolanen, Kimmo Leppo, Leila Melart, Margaretha Mickwitz,

Pekka Peltola, Teuvo Peltoniemi, Kari Puro, Robin Room, Pia Rosenqvist, Tom Sandlund, Jussi Simpura, Astrid Skretting, Marja-Leena Sorjonen, Kerstin Stenius, Pekka Sulkunen, Ilkka Taipale, Kaarlo Tuori, Ritva Turunen-Grönick ja Matti Virtanen. Kirjassa on myös Klaus Mäkelän omia tekstejä.

Kirja ilmestyy Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimusten sarjassa. Sen toimittavat Auli Hakulinen, Risto Jaakkola, Kerstin Stenius ja Matti Virtanen. Alkoholitutkimussäätiö on myöntänyt apurahan kirjan julkaisemiseen.

Jos haluat tilata kirjan, maksa viimeistään toukokuun 10. päivänä 25 euroa tilille FI98 4055 3020 1099 89 (Aktia Bank, Kerstin Stenius) ja ilmoita nimesi ja postiosoitteesi lomakkeella, joka löytyy osoitteesta www.nordicwelfare.org/klausmakela. Yhteystiedot voi ilmoittaa myös osoitteella Kerstin Stenius, NVC, Topeliuksenkatu 41 a A, 00250 Helsinki. Tilauksesi postitetaan ilmoittamaasi osoitteeseen heti kirjan tultua painosta.